

Սովրատ ԽԱՆՅԱՆ

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
ԼՂՀ գիտության վաստակավոր գործիչ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱՐԺԷՔ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ՝ ԾՐԱՐՎԱԾ ԳԱԼԻՔԻ

Սույն հոդվածում քննվում է հայագիտության զարգացման ընթացքը, գնահատվում անվանի գրականագետ Վանո Եղիազարյանի երկհատորյա աշխատությունը՝ նվիրված տվյալ հիմնախնդրին:

Ընդգծվում է տաղանդավոր գիտնական-մանկավարժի հարուստ փորձը, որի արդյունքում տվյալ ուսումնասիրության խորաթափանց շերտերն ու արդիական արժեքը:

Բանալի բառեր՝ հայագիտություն, Հովսեփ Օրբելի, Վիկտոր Համբարձումյան, Վանո Եղիազարյան, «Հայագիտական ուսումնասիրություններ» երկհատորյակ, հայ առասպելաբանություն, էպոսագիտություն, արդիական արժեք

С.Ханян

В данной статье обсуждается процесс развития армяноведения и дается оценка двухтомного труда знаменитого литературоведа Вано Егиазаряна, посвященного данной проблеме.

Глубина и научная ценность этого труда свидетельствует о большом опыте талантливого ученого-педагога.

Ключевые слова: Армяноведение, Овсеп Орбелло, Виктор Амбарцумян, Вано Егиазарян, двухтомник, армяноведческие труды, армянская мифология, эпосоведение, современные ценности.

S.Khanyan

This article discusses the development of Armenian studies and gives an assessment of the two-volume work of the famous literary critic Vano Yeghiazaryan, devoted to this problem.

The depth and scientific value of this work testifies to the great experience of the talented scientist and teacher.

Key words: Armenian studies, Hovsep Orbello, Viktor Ambartsumian, Vano Yeghiazaryan, two volumes book, Armenian studies works, Armenian mythology, epic studies, contemporary values.

Հայագիտությունը՝ որպես գիտությունների համակարգ, զարգացման երկար ու բեղմնավոր ճանապարհ է անցել: Այն ձևավորվել է 19-րդ դարի սկզբին: 20-րդ դարի սկզբին իր առանձնահատկություններով այն բաժանվում է երկու ժամանակաշրջանի. առաջինը մինչև 1920 թվականն է, երկրորդը՝ հայ ժողովրդի պատմության նորագույն շրջանը: Ինչպես նշում են աղբյուրները, հայագիտությունը ձևավորվել է Հայաստանից դուրս՝ հայկական

գաղթօջախներում, Ռուսաստանի, Եվրոպայի համալսարաններում և այլ հայագիտական օջախներում՝ Վենետիկում, Վիեննայում, Մոսկվայում, Պետերբուրգում, Նոր Նախիջևանում, Թիֆլիսում, Կ. Պոլսում, Փարիզում, Լոնդոնում, Բեռլինում, Լայպցիգում և այլ քաղաքներում: Ընդհանուր առմամբ հայագիտությունը սերտորեն առնչվում է բյուզանդագիտության, ուրարտագիտության, ասորագիտության և արևելագիտության այլ ճյուղերի հետ:

Հայագիտությունը զարգացման նոր վերելք ապրեց երկրորդ ժամանակաշրջանում, Խորհրդային Հայաստանում: Նրա զարգացման գործում մեծ ավանդ են ունեցել ականավոր գիտնականներ, Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի պրեզիդենտներ, ակադեմիկոսներ Հ.Ա. Օրբելին և Վ. Համբարձումյանը: Հայագիտության զարգացումը եղել է վերընթաց: Ծանրակշիռ աշխատություններ են հրատարակել Լեոն, Հ. Մանանդյանը, Ա. Հովհաննիսյանը, Վ. Ռշտունին, Ա. Կարինյանը, Մ. Ներսիսյանը, Ս. Երեմյանը, Լ. Խաչիկյանը, Բ. Առաքելյանը, Ծ.Աղայանը, Գ. Ղարիբջանյանը, Գ. Գալոյանը, Գ. Սարգսյանը և ուրիշներ: Նորագույն շրջանի հայ պատմագիտության նվաճումներն ամփոփված են ՀՄՄՀ ԳԱ պատմության ինստիտուտի ձեռնարկած «Հայ ժողովրդի պատմություն» բազմահատոր աշխատություններում:

Հայագիտությունն այսօր էլ գտնվում է ականավոր գիտնականների ուշադրության կենտրոնում: Նրանց տաղանդավոր ներկայացուցիչներից է բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական մանկավարժական համալսարանի դասախոս Վանո Եղիազարյանը՝ Արցախի պետական համալսարանի նվիրյալ բարեկամներից մեկը:

Վանո Եղիազարյանը, որպես գիտնական, հաճելի անակնկալների հեղինակ է: Ծանոթանում ես նրա աշխատությունների ցուցակին, հիանում ու զարմանում: Ինչպե՞ս կարող է մի գործիչ ստեղծել այդքան շատ և այդքան բարձրաժեղ հետազոտական աշխատություններ: Նրա հրատարակած գրքերի թիվը երկու տասնյակից ավել է, որոնք հասցեագրված են հայագետներին, դասախոսներին, բուհերի բանասիրական ֆակուլտետներին ուսանողությանը: Հայագիտական աշխարհին հայտնի են նրա «Հովհաննես Թլկուրանցու կյանքը և ստեղծագործությունը», «Մխիթար Անեցի», «Մեբեոս», «Մեսրոպ Վայոցձորցի», «Հովհաննես Մարկավազ», «Նահապետ Քուչակ», «Մխիթար Գոշի առակները» և այլ աշխատություններ, որոնք արժանացել են անվանի հայագետների բարձր գնահատականին:

Վ. Եղիազարյանի գիտական խիզախումներից են նաև «Հովհաննես Թումանյանի կյանքը և ստեղծագործությունը», «Ակնարկներ նախամեսրոպյան հայոց գրականության», «Հայ հին գրականության պատմություն», «Արդի գրականություն և գրականագիտություն» երկհատորյակը, «Գրիգոր Նարեկացին և 10-րդ դարի հայ գրականությունը» և այլ ուսումնասիրություններ:

Վանոն իր ընթերցողներին ուրախացրեց նաև «Աղավինների վերադարձը» պատմվածքների ժողովածուով: Եվ ահա վերջերս՝ 2021-ին, նա լույս ընծայեց

«Հայագիտական ուսումնասիրություններ» երկհատորյակը, որը մի նոր խիզախում է ընդհանուր հայագիտության ասպարեզում:

Երկհատորյակում զետեղված աշխատությունները վերաբերում են բանագիտությանը և միջնադարագիտությանը:

Երկհատորյակը տպագրվել է ՀՀ ԳԱԱ Մանուկ Աբեղյանի անվան գրականության ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ: Տպագրության հովանավորը «ԼՈՒՍԱԲԵՐԴ» հիմնադրամն է: Երկհատորյակը գրախոսել են բանասիրական գիտությունների դոկտորներ Հենրիկ Բախչինյանը և Վարդան Դերիկյանը:

Հայագիտական ուսումնասիրությունների սույն երկհատորյակը Վանո Եղիազարյանի շուրջ քսանհինգ տարվա բանագիտության և միջնադարագիտության ոլորտում կատարած գիտական որոնումներն են: Կարևոր ենք համարում նշել, որ սույն երկհատորյակում չեն զետեղվել հեղինակի թեկնածուական (Հովհաննես Թլկուրանցի) և դոկտորական (Հայրեններ)ատենախոսությունների դրույթներն արտացոլող հոդվածները, որոնք արդեն իսկ տպագրված են առանձին գրքերով: Տպագրության են պատրաստվում նաև միջնադարագիտության մասին գրախոսական հոդվածները, գիտական բանավեճերը, ինչպես նաև արդի գրականագիտության մասին հեղինակի ուսումնասիրությունները, որոնք կլինեն առանձին գրքերով:

Գրքի «Ա» հատորում զետեղված ուսումնասիրությունների թիվը հասնում է 43-ի: Դրանք սովորական հոդվածներ չեն, գրականագիտությանը հուզող կարևորագույն հիմնախնդիրների լուրջ պատասխաններ են՝ թարմ ու հիմնավոր:

«Ա» հատորի բանագիտության բաժնում ներկայացված են հայ առասպելաբանությանը և էպոսագիտությանը հուզող արմատական խնդիրներին նվիրված հոդվածները: Այսպես, «Սաթենիկի տենչանքի առեղծվածը» գիտական աշխատանքում նա գտել է հիմնախնդրի համոզիչ պատասխանը: Հանգամանորեն անդրադառնալով առասպելում ընդգծված «բարձ», «խավարծի», «գտից» բառապատկերներին՝ գիտնականը ներկայացնում է իր մեկնաբանությունը ոչ միայն լեզվաբանական ստուգաբանությունների մակարդակում, այլև Խորենացու Պատմության ընձեռած վկայությունների հիմամբ: Գիտնականը գալիս է հետևյալ եզրակացությանը. Սաթենիկը ցանկանում էր Արտավանից ունենալ վիշապագուն զավակ: Եվ արդյունքում գիտնականը նշում է. «Կարծում ենք, այդպիսին է Արտավազդը, որն անիծվեց Արտաշեսից» (էջ 18):

«Ա» գրքում զետեղված «Զոքանչը որպես առասպելական վիշապ», «Կինը «Մասնա ծոեր» էպոսում», «Կին գուսանները Հայոց մեջ», «Գուսանը «Մասնա ծոեր» էպոսում», «Խանդութի գովքը՝ որպես դրվագ կամ «Մասնա ծոերի» ենթադիպաշարերի դրվագների համեմատության մեթոդ» ուսումնասիրությունները հայոց բանագիտության մեջ կարելի է համարել հայտնությունների շարք: Նրանցում քննարկվող բանավիճային հարցերի պատասխաններն աչքի են ընկնում խորությամբ ու համոզականությամբ: Բացի դրանից, գիտնականը ներկայացնում է հայոց էպոսագիտության մեջ

արտահայտված հետևյալ եզրերը. «դիպաշար, պլոժետ, մոտիվ, միջադեպ կամ ենթամոտիվ», որոնք միշտ չէ, որ միարժեք են ընկալվել: «Մոտիվային ուղեցույց» տերմինը նույնպես միասնական անվանում չի ստացել. մեկ անվանում է «մոտիվային համացույց», մեկ՝ «մոտիվային հարացույց կամ ուղեցույց»:

Այս դիտարկումից հետո Եղիազարյանը մատնանշում է. «Մեր էպոսագիտության մեջ առաջարկում ենք կիրառել արդի կառուցվածքաբանական գրականագիտական մեթոդը, մասնավորապես նարատալոգիայի պատմողական երկերի կառուցվածքային վերլուծության սկզբունքները ազգային էպոսի առանձնահատկությունների հաշվառմամբ»:

Ճիշտ է վարվել գրքի հեղինակը՝ բերելով իր ընտրած եզրույթները փիլիսոփայական իմաստներով:

Նա այստեղ մեկնաբանում է «պլոժեի, ֆաբուլայի, մոտիվի, պատումի ասացող» հասկացություններն ըստ էության:

Նա մեթոդապես նշում է էպոսին հատուկ երանգները, որոնք են. 1. գործառույթների մակարդակ, 2. գործողությունների մակարդակ, 3. պատումի մակարդակ: Այնուհետև բացատրում է «տիպաբանական պատում», «համահավաք պատում», «ենթադիպակաշար» հասկացությունները:

Տվյալ հոդվածի արդիականությունը «Մասնա ծոեր» էպոսի ուսումնասիրման նպատակով գիտնականն առաջ է քաշում ենթադիպակաշարերի դրվագների համեմատության մեթոդը: Իբրև տեսական նորույթ՝ առաջարկում է «ենթադիպակաշար» և «դրվագ» եզրերը՝ որպես չկրկնող միավորներ: Գործնականում նա համեմատել է խնդրո առարկա դրվագը էպոսի 96 պատումներում:

Հեղինակը հոդվածում առաջնորդվել է միֆոլոգիական, պատմահամեմատական, հերմետիկայի և կառուցվածքաբանական, վերլուծության, համեմատության և համադրման ընդհանուր գիտական մեթոդներով:

Հայ բանագիտությունը, անընդմեջ զարգանալով ու հարստանալով հանդերձ, չի հարստացրել ու գիտականորեն բացահայտել պատմական արժեք ունեցող մի շարք հիմնահարցեր: Վ. Եղիազարյանը մտել է նաև խաչմերուկված խնդիրների այդ աշխարհը և հասել նպատակին: Այդ են վկայում «Երվանդակերտի գովերգը՝ «Նախամաշտոցյան գրականության նմուշ», «Թեմինայի և կամ Թահմինեի կերպարը «Շահնամե»-ում և նրա առասպելաբանական զուգահեռները «Մասնա ծոեր»-ում», «Թումանյանի «Անուշ» պոեմի ծիսական շերտը», «Հովհաննես Թումանյանը՝ Խորենացու ավանդած մի առասպելի մեկնիչ» ուսումնասիրությունները:

Հայոց պատմության չափազանց հետաքրքիր ու բազմերանգ շերտերից է հայ միջնադարյան մշակույթը: Պատահական չեն անվանի գիտնականի տասնյակ հետազոտական հոդվածները, որ պարբերաբար տպագրվել են մամուլի էջերում, որոնց մի մասը զետեղված է Ա հատորի «Միջնադարագիտություն» բաժնում: Վ. Եղիազարյանը, լինելով միջնադարյան հայ գրականության պատմության

մասնագետ, տարիների ընթացքում ուղղակի մտել է այդ աշխարհը՝ լուսաբանելով կնճռոտ մի շարք հարցեր:

Այդ ուղղությամբ ուսանելի են «Նախամաշտոցյան շրջանում գրի և գրականության գոյության հարցը», «Նախամաշտոցյան շրջանի նախաքրիստոնեական պատմագիրները՝ Մովսես Խորենացու աղբյուր», «Ագաթանգեղոսը ո՞ր դարի պատմիչ է», «Փավստոսի Պատմության հավանական պատվիրատուն», «Մեսրոպ Մաշտոցը՝ Մամիկոնյան տոհմի ազնվական», «Մեբեոսի Պատմության հավանական պատվիրատուն», «Սյունեցիները և հայ հին գրականությունը», «Աղվանից աշխարհի պատմության հեղինակների հարցի շուրջ», «Գրիգոր Նարեկացու «Վարդավառի տաղը» և այլ գիտական հոդվածներ:

Հայագիտության կարևորագույն հիմնախնդիրների ծանրակշիռ պատասխաններ են «Ստեփանոս Մոկացի», «Հովհաննես Դրասխանակերտցու «Հայոց պատմության» պատվիրատուի հարցը», «Գագիկ Բագրատունին և նրա «Հավատոյ գիր»-ը, «Մխիթար Գոշի աղվան լինելու հարցը և դրա հակափաստարկները հայագիտության մեջ» և այլ ուսումնասիրություններ:

Վ. Եղիազարյանը ուշի-ուշով հետևում է վերջին տարիներին ադրբեջանական վայ գիտնականների ստահող ելույթներին՝ ուղղված հայ մշակույթի անվանի գործիչների սեփականացմանը:

Այդ կապակցությամբ Վ. Եղիազարյանը գտնվում է արդարության դիրքերում: Ուշագրավ խոսք է նրա «Պատասխան ադրբեջանցի պրոֆեսորին» հոդվածը, որը դեռևս 2018թ. տպագրվել է «Գրական թերթ»-ի մարտի 23-ի համարում:

Վ. Եղիազարյանի պատասխանն ուղղված է Ադրբեջանի ԳԱԱ թղթակից-անդամ, պրոֆեսոր Ֆարիդա Մամեդովային, որի հետ մի հարցազրույց զետեղվել է «Վեստնիկ Կավկազ» կայքէջում, որտեղ նա հայտարարել է, թե Մխիթար Գոշն աղվան է, ծնվել է Գյանջայում, իսկ նրա «Դատաստանագիրք»-ը հայերն անվանել են «Դատաստանագիրք Հայոց», որի մասին էլ իր գրքում գրել է պատմության գեղծարար Ջիա Բունյաթովը: Ֆարիդա Մամեդովան պնդում է, թե Մովսես Կադանկատվացին իբր աղվան է, որի պատմության մեջ տեղ է գտել աղվան պոետ Դավթակի «Ջևանշիր իշխանի մահվան մասին» ողբը:

Իր պատասխանում Վ. Եղիազարյանը խստորեն քննադատում է ադրբեջանցի պրոֆեսորի կեղծ պնդումները՝ ապացուցելով, որ Մխիթար Գոշը հայ ժողովրդի հարազատ զավակներից է, հայ առակագրության մեծագույն ներկայացուցիչը, «Դատաստանագիրք հայոց»-ի անմահ հեղինակը:

Վ. Եղիազարյանը վկայում է անվանի գրականագետ Ասատուր Մնացականյանի և մեծանուն Պ. Մևակի պատասխանը նման կեղծ պնդումներին՝ ապացուցելով Մովսես Կադանկատվացու՝ հայ ժողովրդի տաղանդավոր զավակը լինելու փաստը:

«Ֆրիկի «Գանգատ»-ը» հոդվածում, անդրադառնալով հայ միջնադարյան պոեզիայի հավերժաթև ստեղծագործությանը Վ. Եղիազարյանը անժխտելի փաստերով ապացուցում է, որ «Գանգատ» ստեղծագործության հեղինակը Ֆրիկն է, որին «Հուզում էր հայոց ազգի ճակատագիրը, և իբրև միջնադարի ներկայացուցիչ, նա իր խոր հիասթափությունն էր հայտնում այլադավանների և

այլ քրիստոնյաների նկատմամբ, որոնք խոտորվում են Աստծո պատվիրաններից: Եվ այս ամենի պատճառը Աստվածն է, որը կարծես անգթաբար տանջահարում է հայոց ազգին, և ինչպես հետո կտեսնենք, Ֆրիկը նախ դժգոհում է, ապա արդարացնում Աստծուն՝ գտնելով, որ Նա յուրաքանչյուրին իր արժանին է տալիս» (էջ 515-516):

Վ. Եղիազարյանը որոնող գրականագետներից է: Եվ նշենք, որ նա գտնում է իր որոնածը՝ նոր մնայուն էջեր ավելացնելով հայ գրականագիտական հունձքի մեջ: Մեր դիտարկած խոսուն վկայություններից է «Երկու անտիպ տաղ Հովհաննես Թլկուրանցուց»: Հեղինակը, փաստում է, որ Թլկուրանցին՝ որպես միջնադարյան ամենանշանավոր դեմքերից մեկը, շարունակելով նախորդների բանաստեղծական ավանդները, շահեկանորեն առաջ է մղել միջնադարյան քնարերգությունը՝ ստեղծելով թեթև ու թարմ, ինքնատիպ ու գունագեղ մի պոեզիա, որն ակնառու կերպով տարբերվում է իրենից առաջ և հետո եղած պոեզիայից:

Նման գնահատականի արժանացնելով Թլկուրանցուն՝ Վ. Եղիազարյանը Երևանի Մաշտոցի անվան մատենադարանի արխիվից հայտնաբերել է Թլկուրանցու «Նորին Յովանիսի է տաղս» և «Թագավորիտ միշտ անվաղճան» տողով սկսվող տաղերը՝ դրանք դարձնելով ընթերցող լայն զանգվածների սեփականությունը:

Ուշադրության արժանի գործ է գրականագետի «Տառայալու» բառի իմաստի հաղորդումը: Նշված բառին շատերն են անդրադարձել՝ տալով նրա ոչ ճիշտ բացատրությունը: Վանոյի պրպտուն միտքը և սրատես աչքը նկատել են այն նկարը, ուր, լարային նվագարանը ձեռքին գուսանի նկարի տակ գրված է. «Կին մի, որ տարապուլայ կու զարներ»:

Ժողովուրդն ասում է՝ «Որոնողը գտնում է»: Վստահորեն շեշտենք, որ այս դեպքում ևս Վանոն իր որոնման երթից դատարկաձեռն չի վերադարձել:

Նշանառու որոնող Վանոն իրեն հատուկ սրատեսությամբ է հայտնագործել Հովհաննես Թլկուրանցու մի ուրիշ անտիպ տաղ՝ նվիրված Քրիստոսի մանկությանը:

Միջնադարյան հայ պոեզիայի անմահ ներկայացուցիչ Նահապետ Քուչակին նվիրված հակասական կարծիքների համապատկերին փայլուն մի խոսք է Վանոյի «Նահապետ Քուչակը և նրա անունով մեզ հասած երգերը» հոդվածը:

Հայ իրականության մեջ գուսանական և աշուղական երգարվեստի մասին քիչ չեն գրել: Վ. Եղիազարյանի «Նահապետ Քուչակին վերագրված հայրենների և նրա անունով մեզ հասած աշուղական երգերի տաղաչափության համեմատական քննություն» ուսումնասիրությունը ոչ միայն Քուչակի մասին է, այլև երգարվեստի այդ երկու տեսակների ժանրային առանձնահատկությունների և զարգացման ընթացքի ու ժամանակաշրջանի մասին:

Աշուղական արվեստի ուսումնասիրության գործընթացում համոզիչ մասնագիտական խոսք են գիտնականի «Մի նորահայտ թուրքերեն» և «Ղուլօղլի Երզնկացի աշուղի ժամանակի խնդիրը և ստեղծագործությունները», «Նաղաշ

Հովնաթանի «Լուսնի նման պայծառ երես բոլորած» տաղը» գիտական հոդվածները:

Գրականագետ Վ. Եղիազարյանի հետաքրքրությունների աշխարհը սահմաններ չունի: Որպես գրականագետ՝ նա գալիս է 5-րդ դարից: Ուսումնասիրելով հայ հին գրականության մեծերի գեղարվեստական գրքերն ու գիտական աշխատությունները՝ ծանրակշիռ եզրակացությունների է հանգում: Թերթում էս նրա «Հայագիտական ուսումնասիրություններ»-ի Բ ժողովածուն ու հպարտանում, որ արդի հայ մշակույթն ունի նման մտախոհ ու լուրջ գրականագետ: Հատորում զետեղված գրախոսությունները, բանավեճերը, հոբելյանական և մահախոսական հոդվածները բարձրաձայնում են այն կարծիքը, որ Վանոն ոչ միայն նրբանկատ գրականագետ է, այլ նաև ազգային հաջողությունների և կորուստների հպարտությունն ու ցավը կրող սրտացավ գործընկեր ու որդի: Այդ են վկայում «Մարգիս Հարությունյանի «Հայ հմայական և ժողովրդական աղոթքները» գիրքը», «Հայագիտական բարձրարժեք մի գիրք՝ «Մովսես Խորենացու դարը» (Ա. Մուշեղյանի ուսումնասիրության մասին), «Հայ հին բանաստեղծության նոր գանձարան» (Պողոս Խաչատրյանի և Վարդան Դևրիկյանի կազմած ժողովածուի մասին), «Պողոս Խաչատրյանի կազմած հայագիտական մատենագիտությունը», «Պարույր Սևակ միջնադարագետի նորովի հայտնությունը», «Գրիգոր Նարեկացու գանձարանը՝ Հենրիկ Բախչինյանի վերլուծությամբ», «Գրախոսություն Գրիգոր Նարեկացու մատենագիտության աստվածահաճո գրքի մասին», «Գրախոսություն «Մամիկոնյաններ, առասպել և իրականություն» գրքի մասին» և մյուս գիտական աշխատանքներն ու գրախոսությունները, կրկին ու կրկին համոզվում ու հպարտանում էս, որ արդի հայ գրականագիտության ծանրակշիռ բեռան մի զգալի մասը Վանոյի ուսերին է:

Ուշադրության արժանի է գրականագետի հոդվածների գիտական թթվամորր, որի շնորհիվ Վանոն ոչ միայն հիացած գրականագետ է, այլև գրականագիտության կնճռոտ հարցերը նորովի լուսաբանող հմուտ մասնագետ:

Գրականագիտական բանավեճի հմուտ վարպետ է Վանոն: Գրքում զետեղված նրա բանավիճային մեկ տասնյակ հոդվածները լույս են սփռում հայ դասական հեղինակների ստեճագործական խիզախումների խաչմերուկներում՝ Գ. Նարեկացուց մինչև Վ. Տերյան:

Վ. Եղիազարյանի հոբելյանական հոդվածներն ու մահախոսականները գալիս են հաստատելու, որ նա լուրջ գրականագետ լինելուն զուգահեռ սրտացավ գործընկեր է, ազգային մշակույթը հարստացնողների ազնվասիրտ բարեկամ: Ընթերցելով «Մերգեյ Սարինյան» և «Հրաչյա Թամրազյան» մահախոսականները՝ զգում էս, որ դրանք գրված են ոչ թե թանաքով, այլ աստղագույն արցունքների կաթիլներով:

Վ. Եղիազարյանի «Հայագիտական ուսումնասիրություններ» երկհատորյա ժողովածուն բարձրարժեք նվեր է ապագա սերունդներին: